

DÂVUD KAYSERÎ'YE GÖRE SÛFİNİN BİLGİSİ VE İLM-İ İLÂHÎ

Sema ÖZDEMİR İMAMOĞLU (*)

Özet

Alimlere göre bir bilginin 'ilim' sayılabilmesi için, konu (mevzu), mesele (mesail) ve ilkelere (mebadi) sahip olması şarttır. Özü itibariyle maddî değil, manevi duygulara dayandığı için tasavvufî bilginin, belirli ilkelere bağlanıp bağlanamayacağı tartışma konusu olmuştur. Dâvud Kayserî, bu bilginin belli kaidelere dayandığını söyleyen sûfilerden biridir. Ona göre tasavvuf tıpkı diğer ilimler gibi, konu, mesele ve ilkelere sahip bir ilimdir. Bu ilmin konusu Zât-ı İlâhî, meseleleri ilâhi isimler, Zât'tan sudûr ve O'na geri dönüşün keyfiyeti, ilkeleri ise sûfilerin kullandığı özel ıstılahlardır.

Anahtar Kelimeler: Dâvud Kayserî, Konu, Mesele, İlkeler, İlm-i ilâhî.

According to Dâvud Kayserî Knowledge of Sufî and the Divine Wisdom

Abstract

According to the scholars, to consider an information as a knowledge, it must have some certain principles and objectives. It has been a matter of discussion, whether sufistic knowledge can be based on some particular principles or not as it is, in essence, based on spiritual senses rather than materialistic ones. Dâvud Kayserî is one of the sufists who claimed that this knowledge was based on some certain principles. According to him, sufism is a wisdom (ilim) which has subjects (mevzu), matters (mesail) and principles (mebadi) like others. The subject of this wisdom (ilim) accounts for Zat-ı İlâhi, its matters are his attributes, creation and return to Him and its principles are special terminologies that the sufis use.

Keywords: Dâvud Kayserî, Subject, Matter, Principles, The Divine Wisdom.

---

*) Dr.
(e-posta: semaozdem@yahoo.com.tr)

Giriş

Bu makalenin amacı, Dâvud Kayserî'nin tasavvufî bilgiyi nasıl tanımladığını ve bir ilim olarak nasıl temellendirdiğini ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle tasavvufun anlam ve kısımlarından bahsedilecek, ardından bir bilgi bütünü'nün 'ilim' olabilmesi için gerekli şartlar tesbit edilecektir. Daha sonra tasavvufî bilginin söz konusu şartları karşılayıp karşılamadığı tartışılacak, son olarak, bu bilginin felsefî ve kelâmî bilgiyle benzerliğinden bahsedilerek tasavvufun bu iki ilimden hangi özelliğiyle ayrıldığı araştırılacaktır.

I. Dâvud Kayserî'ye Göre Tasavvufî Bilginin Anlamı

Dâvud Kayserî'nin tasavvufî bilgi hakkındaki düşüncesini anlamak için öncelikle bu bilginin tanım ve kısımlarına bakmak, ardından da müellifin bunlardan hangisini esas aldığını belirlemek gerekir. Tasavvuf, *tahalluk*, *tahakkuk* ve *merâsim sūfliği* olmak üzere üç kısma ayrılabilir. Tahalluk ile kastedilen, ahlâkî düzeltmek, nefsi sürekli olarak denetim altında tutmak ve te'dîb etmektir. Burada ahlâktan maksat, Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber'den öğrenilen ahlâktır ve *tahalluk bi ahlâkillâh* (*Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmak*) ile kastedilen de budur (Uludağ, 2005: 1056). Tahakkuk ise sūfinin, mânevî ve ilâhî hakîkatlere vâkıf olmayı ve bu hakîkatleri bizzat tecrübe etmeyi amaçladığı kısımdır. Nitekim İzmirli İsmâil Hakkı, tahakkuk sūfliğini "*gaybî ilim ve maârifî bilmek ve bu bilgiyle hakîkatlenmek*" diye tanımlamış ve "Gerçek sūflik budur." diyerek meselenin önemine dikkat çekmiştir (İzmirli, 1341: I/148).¹ Merâsim sūfliğine gelince, tarikat ve âdâbının esas hâline getirilmesi, fakat özün kaybolmasıdır ki, aslında bu kısma tasavvuf demek bile doğru değildir (Uludağ, 2005: 1057). Kayserî'nin hocası Abdürrezzâk Kâşânî, tahallukun kulun çabasına bağlı olarak gerçekleştiğini ve rûhunu güzel huylarla arındıran kişilerin ilâhî isimlerle ahlâklandığını söyler. Tahakkuk ise şahsî çabaya değil, zâtî münâsebete bağlıdır. Bu şekilde ilâhî isimler, sâdece benzerlik şeklinde değil, hakîkî bir biçimde kula resmedilir (Kâşânî, 1379: 455; 2004: 435).

Peki Dâvud Kayserî tasavvufî bilgidan bahsederken yukarıdaki tanımlardan hangisini esas almıştır? Eserlerine bakıldığında müellifin '*tasavvuf*' kelimesi yerine genellikle '*ilm-i ilâhî*' ifâdesini kullandığı dikkat çeker. Öyleyse onun tasavvufî bilgiyle ne kastettiğini anlamak için öncelikle ilm-i ilâhîyi nasıl tanımladığına bakmak gerekir. Kayserî'ye göre ilâhî ilimler, Hakk'ı ve sıfatların konu edinen ilimlerdir. Bu ilimler, ilâhî isim ve sıfatların, bunların hüküm ve lâzımlarının mazharlarda nasıl zuhûr ettiğinin, a'yân-ı sâbitenin ve Hakk'ın mazharı olması bakımından hâricî hakîkatlerin bilinmesini amaçlar (Kayserî, 1375: 715-716). Bu durumda müellifin ilm-i ilâhî ile tasavvufun tahakkuk boyutunu kastettiği anlaşılmaktadır. Nitekim o, bu ilim için, *ilm-i tahkîk*, *ilm-i hakîka*, *el-maârifü'l-hakîka*, *el-ma'rifetü'l-hakîkiyye*; bu ilmin ehli için ise *ehlü't-tahkîk*, *erbâbu't-tahkîk*, *el-ârifune'l-muhakkikûn*, *ehlü'l-hakâik* ve *d-dekâik* gibi kavramları kullanmıştır (Kayserî, 2004: 142, 145, 156; 1992: 77-79; 1997: 96; 1375: 340, 537; 1997: 109).

1) İzmirli, tasavvufun tahalluk ve tahakkuk kısımlarını, *muâmele* ve *mükâşefe* ya da *ahlâk* ve *tevhit* ilimleri olarak da adlandırır (1341: I/ 147 vd.).

II. Tasavvufî Bilginin Temellendirilmesi

a. Konu, Mesele ve İlkeler (Mevzû, Mesâil, Mebâdî)

Dâvud Kayserî'nin tasavvufî bilgiyi nasıl temellendirdiğini anlamak için konu, mesele ve ilkelerden meydana gelen üç temel kavrama açıklık getirmek gerekir. Zîrâ ulemâyâ göre, bir bilgi bütününlük ilim dalı sayılabilmesi için konu, mesele ve ilkelerinin bulunması şarttır. Bir ilmin konusu, o ilimde zâtî arazlarından bahsedilen şeydir (Kayserî, 1997: 110). Zâtî arazlar, bir şeyin zâtına, cüz'üne yâhut zâtın dışındaki daha özel, daha genel veyâ daha farklı bir şeye ilişkin arazlardır (Tehânevî, 1996: I /8-9). Meselâ matematiğin konusu sayı, geometrinin konusu çizgi, yüzey ve cisimlerdir (Fârâbî, 2008: 36). Meselelere gelince, bunlar muhâtaba ispat edilmesi gereken hususlardır (Konevî, 2004: 8; Fârâbî, 2008: 36). Bu hususların ispâtı için çeşitli deliller öne sürülür ve muhâtabın iknâ edilmesi sağlanır. İlkeler ise meselelerin dayandığı hükümlerdir (Tehânevî, 1996: I /12). Bu hükümler, tasavvur veyâ tasdiklerden meydana gelir. Birincisi söz konusu ilmin fer'leri, tafsilleri, cüzleri ve arazlarının konuları hakkındaki tanımlar, ikincisi ise o ilmin, üzerine binâ edildiği öncüllerdir (Konevî, 2004: 8).

Tasavvufî bilginin beş duyu hâricinde kalan farklı kuvvelerle edinilmesi, akli değil keşfi esas alması ve bu bilginin edinilmesi sürecinde mânevî hallerin zuhûr etmesi gibi sebeplerle, tasavvufun belirli ilkelere dayandırılıp dayandırılmayacağı tartışma konusu olmuştur. Nitekim hicrî dördüncü asra, yâni İhvân-ı Safâ'nın ortaya çıkışına kadar tasavvuf ilim tasniflerine dâhil edilmemiştir. Üstelik sûflerin büyük bir kısmı da tasavvufun diğer ilimler arasına dâhil edilmesinden yana değildir. Çünkü o bütün ilimlerden üstündür ve sınırları çizilemeyecek kadar özgün bir bilgidir. Muhakkik sûfilere gelince, onlara göre sûfînin çeşitli riyâzet ve mücâhedeler sonucunda elde ettiği bilgi de, bütün ilimler gibi belirli bir konudan bahsetmektedir ve kendine özgü mesele, ilke ve ıstılahları vardır. Dahası bu durum, tasavvufî bilgiyi sınırlandırmak bir yana, onun belirli temellere sâhip olduğunu ortaya koyarak evrensel ve ortak bir anlam taşıdığını göstermektedir. Muhakkik bir sûfî olarak Dâvud Kayserî de, tasavvufî bilginin belirli temellere sâhip olduğunu kabûl eder ve bu meseleye son derece önem verir. Nitekim müellif bu konuyla ilgili özel bir risâle kaleme almıştır. Kayserî risâleyi te'lif etme sebebini şöyle anlatır:

“Aslında bu ilim, keşfî ve zevkî bir ilimdir. Dolayısıyla ondan ancak vecd, vücûd, ıyân ve şühûd sâhipleri pay alabilir. Ancak gördüm ki, zâhir ehli, bu ilmin bir asla dayanmadığını, onun şiirler, hayaller ve zikir yapmaya bağlı coşkunculuklardan ibâret olduğunu zannediyorlar. Yine onlar sûflerinin bu konuda bir delillerinin bulunmadığını düşünüyor ve tasavvufu kendisine uyulması gerekmeyen basit bir mükâşefe dâvâsından ibâret görüyorlar. O yüzden ben de bu fennin, konu, mesele ve ilkelerini burada beyân ettim.” (Kayserî, 1997: 111).

Burada Kayserî'nin tasavvufu özel bir ilim olarak gördüğüne dikkat çekmeliyiz. Nitekim o, bu ilimden ancak belirli kimselerin pay alabileceğini söylemekte ve onu zâhirî ilimlerden ayırt etmektedir. Ancak o, tasavvufu bu şekilde ayırt ederken, onu diğer ilimlerin sâhip olduğu husûsiyetlerin dışında değil, üstünde görür. Bu sebeple de tasavvufun temellerini zâhirî ilimlerin kurallarıyla açıklamayı tercih eder. Bu açıklamanın bir sebebi

de, herkese kendi diliyle ve metoduyla hitâb etmenin gerekliliğidir. Çünkü ehl-i keşfin sühûdu, ehl-i zâhir için delil olamaz (Kayserî, 1997: 111).

b. İlm-i İlâhî'nin Konu, Mesele ve İlkeleri

Dâvud Kayserî'ye göre, ilm-i ilâhînin konusu *Zât-ı Ahadiyye ve O'nun ezeli ve ebedi sıfatlarıdır*. Meseleleri, *çokluğun Zât'tan sudûr etmesinin ve O'na geri dönüşünün keyfiyeti; ilâhî isimlerin ve rabbânî özelliklerinin mazharlarının beyânı; ehlullâhın Allah'a dönüşünün, seyr ü sülûk, mücâhede ve riyâzatlarının keyfiyeti; ayrıca tüm amel, fiil ve zikirlerin dünyâ ve âhiretteki nefcilerinin nefsü'l-emrde buldukları sâbit vecih üzere açıklanmasıdır*. Bu ilmin ilkeleri de onun, *amacını, faydasını² ve sûfîlerin bu ilimde kullandıkları ıstılahları bilmektir* (Kayserî, 1997: 110).³ İlm-i ilâhînin amacı ise, *isim, sıfat ve mazharları bakımından Allah'ı, mebde' ve maâda dâir ahvâli, âlemin hakikatlerini ve bu hakikatlerin biricik hakikate, yâni Zât-ı Ahadiyye'ye nasıl geri döneceğini bilmek, nefsi cüz'î kayıtlardan kurtarmak ve onun, hem küllîlik, hem de mutluluk özellikleriyle vasıflanabilmesi için seyr ü sülûk ve mücâhede yolunu öğrenmektir* (Kayserî, 1997: 110-111). Yine tasavvufun kendisini diğer ilimlerden ayırt eden özel ıstılahları da vardır. *Hüviyet, hakikatü'l-hakâik, ahadiyyet, amâ', vâhidiyyet, ilâhîyyet, cemâlî ve celâlî sıfatlar, cem' ve fark makâmı, fark-ı evvel, fark-ı sâni, sahv ve mahv, vicdân, vecd, vücûd, sühûd, riyân, mükâşefe, müşâhede, telvîn ve temkîn sûfîlerin kullandığı ıstılahlardandır* (Kayserî, 1997: 111-112).⁴ Nitekim Kayserî eserlerinde yer yer filozof ve kelâmcıların kavramlarını kullanmış, ancak bu kavramın ehlullâh tarafından nasıl isimlendirildiğini ayrıca belirtmiştir. Meselâ ehlullâhın ıstılahında, *akl-ı mücerred rûh; nefsi mücerred kalp; hakikat ve hüviyet ayn-ı sâbit; küllî heyûlâ el-vücûdu'l-münbasût* diye adlandırılmıştır (Kayserî, 1997: 111).

III. Ayrıncı Nokta: Seyr ü Sülûk

Yukarıdaki açıklamalara bakıldığında, konu, mesele ve ilkelerinden bahsedilen bu ilmin, filozof ve kelâmcıların ilminden farklı olmadığı düşünülebilir. Nitekim hem felsefe, hem de kelâm benzer hususlardan bahsetmektedir. Öyleyse sûfîlerin '*ilm-i ilâhî*'si ile diğerleri arasındaki ayrım noktasını belirlemek gerekir. Dâvud Kayserî'ye göre sûfîlerin bahsettiği ilim, kelâmdan da felsefeden de üstün ve şereflidir. Zîrâ onlar *Zât-ı İlâhî'den*,

- 2) Kayserî burada tasavvufun amacını açıklar ve "*böylelikle bu ilmin faydası da ortaya çıkmıştır*" (Kayserî, 1997: 111) der. Kâtip Çelebi'ye göre eser, işin sonucu ve meyvesi olması bakımından '*fayda*', işin sonucunda elde edilmesi bakımından ise '*amaç*' diye adlandırılır. İşin fayda ve amacı zât itibarıyla bir ise de, önem bakımından birbirinden ayırır. Diğer taraftan bu eser, fâilin bu fiile yönelmesine sebep olursa, fâile kıyasla '*garaz*' ve '*maksat*' olarak isimlendirilir. Ama yönelmeyi sağlayan bir sebep yoksa, o esere sâdece '*fayda*' ve '*amaç*' denilir (Kâtip Çelebi, 1310: I/ 9).
- 3) Konevî'ye göre, bu ilmin konusu *Hakk'ın varlığı; ilkeleri Hakk'ın varlığının lâzımı olan hakikatlerin esasları, yâni zâtî isimler; meseleleri ise bu isimlerin hakikatleri, mertebeler, mevânîler, her kısmın kendileriyle olan ilişkisi, bu nisbet ve eserlerle ortaya çıkan vasıflar gibi şeylerdir* (Konevî, 2004: 9). Konu, mesele ve ilkeler hakkında Konevî'nin görüşleri ve değerlendirilmesi için bkz. (Demirli, 2005: 66-70, 86-92).
- 4) Kayserî'nin bu konudaki görüşleri hakkında ayrıca bkz. (Yesribî, 1377).

O'nun isim ve sıfatlarının hakikatlerinden ve kevnî hakikatlerin varlık ve mâhiyetinden bahsederler (Kayserî, 1997: 163). Felsefe ve kelâm da bu hususlar anlatılır. Ancak onlar asıl meseleyi ihmâl etmiş ve *kulun, Rabbi'ne nasıl yaklaşacağından, O'na nasıl ulaşacağından*, yâni '*seyr ü sülûk*'den söz etmemişlerdir. Halbuki ilim tahsîlinin gerçek maksadı, budur (Kayserî, 1997: 110).

Müellifin, ilm-i ilâhîyi felsefe ve kelâmdan seyr ü sülûkle ayırt ettiğine göre, bu ilmi özel ve üstün kılan husûs elde edilen bilginin tahakkuk etmesidir. Yâni sûfî, filozof ve kelâmcının, aklî verilerden yardım alarak elde ettiği bilgiyi bizzat tecrübe ederek öğrenir. İşte bu sâyede aklî bilginin sınırları aşılır ve tahkîkî bilgi ortaya çıkar. Nitekim muhakkik ile muhakkik olmayan kimse arasındaki fark, bilkuvve olarak bilinen hususların bilfiil hâle gelmesinden ibârettir. Bu sebeple eşyâyı kesin bir ilimle bilen ve bilgisinin gerçekliğini kolaylıkla ispâtlayabilen kimseye '*muhakkik*' denilmiştir (Konevî, 2007: 96).

Yukarıdaki cümlelere göre, muhakkik sûfîlerin ilmîni diğerlerinden ayırt eden bir husus da, aklın sınırlarıyla kayıtlanmamış olmasıdır. Nitekim Kayserî, filozof ve kelâmcıların bilgisinin Hakk'ın hakikatinden bahsetmediğini ve nazarı düşünceyle elde edilen bâzı hususlardan ibâret olduğunu söyler (Kayserî, 1997: 110). Halbuki ilm-i ilâhînin asıl amacı, meseleleri nefsü'l-emre göre yâni hakikatleri üzere bilmektir. Bir şeyi nefsü'l-emre göre bilmek ise akıl için mümkün değildir. Çünkü aklın yolu, öncül ve kıyasları tâkip etmekten ibârettir ve kıyasın netîcesi hüsrandan ibârettir. Dolayısıyla eşyâyı olduğu gibi bilmek, akılla değil, ancak rabbânî bir nurla mümkündür. İşte bu yüzden akıl sâhipleri, hakikatlerin kendisini değil, sâdece bâzı lâzımlarını bilebilirler. Müşâhede sâhiplerinin bilgisi ise onların bilgilerinin çok üstündedir (Kayserî, 1375: 341, 345-346, 520, 2004: 50-51).⁵

Sûfîlerin ilm-i ilâhîsi, filozof ve kelâmcıların ilmînden farklı ise meselelerin îzâhında, felsefe ve kelâmın ıstılahlarına yer verilmesinin sebebi nedir? Üstelik sûfîlerin bu ıstılahları kullanmaları, kendi ilimlerinin diğerlerinden ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır. Şüphesiz sûfîler bu durumun farkındadır. Nitekim Kayserî bu husûsa işâret ederek şöyle der:

"Gerek bu risâlede, gerekse *Fusûsu'l-Hikem Şerhi*'nin mukaddimesinde ve bu konuda yazdığım diğer risâlelerde, tüm burhan ve delilleri onların (ehl-i nazar) tâkip ettiği yola uygun şekilde getirdim. Çünkü şühûd ehlinin keşfi onlar için delil değildir, bu sebeple de kendileriyle kendi dillerinden konuşmak gerekir. Nitekim Cenâb-ı Hak da '*Her elçiyi kendi kavminin diliyle gönderdik*' (İbrâhîm 14/5) buyurmaktadır." (Kayserî, 1997: 110-111).

Sûfîlerin bu ıstılahları kullanmasının bir sebebi de, tecrübe yoluyla elde edilen bilginin ifâde edilmesinde yaşanan zorluklardır. Müellife göre aslında muhakkik sûfîlerin,

5) Konevî de, ilm-i ilâhînin tefekkür yoluyla elde edilemeyeceğini çeşitli eserlerinde tekrarlar. Ona göre bu fennin yazılması, *düşünce, cedel, mütâlaa, araştırma* ve *uğraşma* ile gerçekleşmez. Bu eserlerde bahsi geçen deliller, *perdeli kimseleri meseleye ısındırmak, tereddüt sâhiplerini teskin etmek ve bu bilgilere ortak olanlara da hatırlatmak* için yazılmıştır (Konevî, 2004: 8; 2007: 36, 40, 189). Konevî'nin bu görüşü hakkında bir değerlendirme için (Demirli, 2005:82-83).

bilgilerini ibârelerle ifâde etmeleri mümkün değildir (Kayserî, 1375: 825). Bu sebeple onlar tahkîki bilgiyi sözle veyâ yazıyla ifâde etmek istediklerinde, mevcut terminoloji içindeki en uygun kavramları seçerler ve böylece tahkîki bilgiyi, tecrübelerine ortak olamayan kimselerle nisbeten paylaşmış olurlar. Nitekim İbnü'l-Arabî bu husûsa dikkat çekerek, filozof ve sûfîlerin sözlerinin birbirine karıştırılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş, (İbn Arabî, tsz: I/ 145-146). Konevî de ibâre feleğinin mücerred mânâlar ve basit hakikatler feleğine göre son derece dar olduğunu, bu sebeple ilimlerin birbirinin ıstılahlarını kullanmak zorunda kaldığını belirtmiştir (Konevî, 2002: 161-162; 2007: 98).

Dâvud Kayserî, söz konusu ıstılahları kullandığında zaman zaman açıklamada bulunur. Mesela mücerred akıl ve nefsten bahsederken, “*Filozofların ıstılahında mücerred ‘akıl’ denilen şey, ehlullâhın ıstılahında ‘ruh’ diye adlandırılmıştır. Mücerred ‘nâtıka nefis’ dedikleri ise ‘kalp’tir. Çünkü ehlullâh ‘nefs’ ile, hayvânî nefsi kasteder*” (Kayserî, 1997: 38; 1375: 538) der. Yine filozofların, ‘nefs-i nâtıka’ya ‘mücerred akıl’ da dediklerini belirtir (Kayserî, 1375: 863) ve ‘nefs-i Rahmânî’nin, tahkîk ehlinin lisânıyla ‘el-vücûdu’l-munbasit’; filozofların diliyle ise ‘külli heyûlâ’ diye adlandırıldığını söyler (Kayserî, 1997: 96). Bir başka yerde, Hakk’ın ilmindeki mâkul sûretlere, ehlullâhın ıstılahında, -ister küllî, isterse cüz’î olsun- ‘a’yân-ı sâbite’ denildiğini, ehl-i nazarın ise, bunların küllîlerinden ‘mâhiyet’ ve ‘hakikat’, cüz’îlerinden ise ‘hüviyet’ diye söz ettiğini hatırlatır (Kayserî, 1997: 47).

Sonuç

Tasavvufî bilginin özgün yollarla elde edilmesi, onun kesinliği, kuşatıcılığı ve güvenilirliği hakkında çeşitli tartışmalara sebep olmuştur. Dâvud Kayserî’nin mesele karşısında gösterdiği hassâsiyet, aynı tartışmaların o dönemde de yaygın olduğunu düşündürmektedir. Kayserî problemi çözmek için tıpkı diğer ilimlerde olduğu gibi bu bilgiyi konu, mesele ve ilkeler üzerine binâ etmiştir. Müellifin buradaki amacı sûfîlerin temelsiz bir bilgiden bahsetmediğini ortaya koymaktır. Hem ehl-i zâhirin, hem de bâzı sûfîlerin tasavvufî bilgiyi bir ilim dalı olarak kabûl etmedikleri yukarıda belirtildiği gibi, Kayserî’nin bu temellerden bahsederken her iki gruba da cevap verdiğini görmekteyiz. Ancak söz konusu temeller felsefe ve kelâmın sâhip olduğu esaslarla neredeyse aynıdır. İşte bu yüzden asıl mühim olan müellifin tasavvufî bilgiyi diğerlerinden ayırt eden esas noktayı belirlemesi ve böylelikle ‘seyr ü sülûkî’ öne çıkarmasıdır.

Kayserî’nin seyr ü sülûkî ayırt edici olarak görmesi son derece mühimdir. Çünkü bu durum, tasavvufu bir ilim olarak kabûl etmenin, onun pratik yönünü reddetmeye imkân vermediğini gösterir. Nitekim tasavvufun aslî özelliği, yaşanabilen bir hakikat olmasıdır. Böylelikle sûfîyi diğer ilimlerin ehlinden ayırt eden husus belirlenmiş olur. Çünkü o, ‘bilme’si bakımından ehl-i zâhirle ortak bir yöne sâhip iken, bildiğini ‘bulmak’la onlardan ayrılır. Tasavvuf ehlini diğerlerinden üstün kılan nokta da budur. Öyleyse, Dâvud Kayserî’nin yapmak istediği, dışlanmış bir ilmi savunmak ve onu diğerlerinin arasına dâhil etmek değildir. Aksine onun amacı, bu ilmin diğer ilimlerdeki disipline sâhip olmakla birlikte, kazanılan bilginin tahakkukuna bağlı olarak tüm ilimlerden daha üstün olduğunu ortaya koymaktır. Özetle Kayserî’ye göre tasavvufî bilgi konu, mesele ve ilkelere sâhip

bir ilimdir. Ancak bu durum onun pratik yönünü ortadan kaldırmaz. Çünkü tasavvufu kendisi yapan, tahakkuk etmesidir. Bu yüzden de müellif tasavvufî bilgiyi sâdece 'vecd, vücûd, ıyân ve şühûd' sâhiplerinin anlayabileceğine dikkat çekmiş ve insanın Rabbine nasıl kavuşacağından bahsetmeyen bir ilmin, maksada ulaştırmayacağını beyân etmiştir.

Şüphesiz müellifin meseleyle ilgili tesbitleri günümüzdeki tasavvuf tasavvuru bakımından son derece mühimdir. Bugün birbirinden farklı pek çok kesim tasavvufa ilgi duymakta ve bu çeşitlilikten doğan algı farklılıkları onun keyfiyeti hakkında soru işaretlerine sebep olmaktadır. Acaba tasavvuf nedir? Bir yaşam şekli midir? Yoksa kitaplardan okunup anlaşılacak bir bilgi midir? Kuralları var mıdır, ya da herkesi ve her şeyi olduğu gibi kabûl eden salt bir hoşgörüden mi ibârettir? İşte Kayserî'nin yukarıdaki ifâdeleri bu ve benzeri soruların cevaplanması bakımından son derece önem arz etmektedir. Zîrâ o, meseleyi hakîkati bakımından ele almakta, onun gerçekte ne olduğunu ve ne olmadığını ortaya koymaktadır. Öyleyse Dâvud Kayserî'nin bu konudaki fikirlerini dikkatle okumak gerekir. Zîrâ bu sâyede tasavvufî bilginin niteliğiyle ilgili karmaşa ortadan kalkacak, böylece onun özünde neyi amaçladığı ve bu amaca gitmek için hangi şartları öne sürdüğünü günümüz insanına beyân olunacaktır.

Kaynakça

- Demirli, E. (2005). Sadreddin Konevî'de Bilgi ve Varlık. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Fârâbî, Ebû Nasr (2008). Kitâbu'l-Burhân. (Trc. Ö. Türker, Ö. M. Alper). İstanbul: Klasik Yayınları.
- İbnü'l-Arabî (tsz.). el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye. (Thk. O. İ. Yahyâ). Kahire: Mektebetü's-Sekâfeti'Dîniyye.
- İzmirli, İ. H.. (1341). Yeni İlm-i Kelâm. İstanbul: Evkâf-ı İslâmîyye Matbaası.
- Kâşânî, K. A. (1379). Letâifü'l-A'lâm fî İşârât-i Ehli'l-İlhâm. (Tsh. M. Hâdizâde). Tahrân: Merkez-i Neşr-i Mîrâs-ı Mektûb.
- Kâşânî, K. A. (2004). Tasavvuf Sözlüğü. (Trc. Ekrem Demirli). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kâtib Çelebi, Hacı Halîfe (1310). Keşfü'z-Zünûn an Esâmî'l-Kütüb ve'l-Fünûn. Dersaâdet: Âlem Matbaası.
- Kayserî, D. (1375). Şerhu Fusûsi'l-Hikem (Muttalau Husûsi'l-Kelim fî Meânî Fusûsi'l-Hikem). (Nşr. H. H. Nümâyişgâh). Tahrân: Şirket-i İntişârât-ı İlmî ve Ferhengî.
- Kayserî, D. (1992). "Şerhu Kasîdeti'l-Mîmiyye". (Haz. M. Bayrakdar). Ankara Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi, XXXII, ss. 77-79.
- Kayserî, D. (1997). "Keşfü'l-Hicâb", (Haz. M. Bayrakdar). er-Resâil içinde (s. 89-105). Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kayserî, D. (1997). "Risâle fî İlmî't-Tasavvuf". (er-Resâil içinde (s. 105-135). (Haz. M. Bayrakdar) Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

- Kayserî, D. (1997). “Nihâyetü'l-Beyân fî Dirâyeti'z-Zamân”, (Haz.) M. Bayrakdar, er-Resâil içinde (ss. 163-179). Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kayserî, D. (1997). “Mukaddimât”. er-Resâil içinde (ss. 23-89). (Haz. M. Bayrakdar). Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kayserî, D. (2004). Şerhu'l-Kayserî alâ Tâiyyeti İbni'l-Fâriz. (Haz. A. F. el-Mezîdî). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Konevî, S. (2002). Sadreddîn Konevî ile Nâsirüddîn Tûsî Arasında Yazışmalar. (Trc. E. Demirli). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Konevî, S. (2004). Tasavvuf Metafiziği, (Trc.) E. Demirli, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Konevî, S. (2007). Fatiha Sûresi Tefsîri (Trc. E. Demirli). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tehânevî, (1996). Mevsûâtu Keşşâfu Istilâhâti'l- Fünûn (Ed. R. el-Acem). Beyrut: Mektebetü Lübnan.
- Uludağ, S. (2005). “Başlangıçtan Günümüze Tasavvufta Usûl Meselesi”. (Ed.) İ. Kurt - S. A. Tüz, İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi II içinde. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Yesribî, S. Y. (1377). İrfân-ı Nazarî: Tahkîk der Seyr-i Tekâmül ve Usûl ve Mesâil-i Tasavvuf. Kum: Merkez-i İntişârât-ı Defter-i Teblîgât-ı İslâmî.